

Równość wyznaniowa
i światopoglądowa
w edukacji publicznej

Kraków 2015

Wydawca:

Fundacja na Rzecz Różnorodności Polistrefa
ul. Bobrzyńskiego 39a/28, 30-348 Kraków
www.polistrefa.pl
www.rownoscwyznania.org
fundacja@polistrefa.pl

 równośćwyznania.org
Obecna? Równość wyznaniowa i światopoglądowa w edukacji publicznej

autorka: Joanna Balsamska
redakcja, korekta: Marian Dziwisz.

Publikacja nieodpłatna, nie może być sprzedawana.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk, kopiowanie, skracanie, wykorzystanie całości tekstu może być dokonywane wyłącznie w celach niekomercyjnych, pod warunkiem podania źródła.

Publikacja powstała w ramach projektu „Obecna? Równość wyznaniowa i światopoglądowa w edukacji publicznej”.

Projekt jest realizowany w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego ze środków Funduszy EOG

ISBN: 978-83-936192-7-6

Rodzice, uczniowie, uczennice

Przygotowaliśmy dla Was broszurę informacyjną, w której przypominamy przepisy prawa z obszaru wolności sumienia i wyznania; odpowiadamy na najczęściej zadawane nam pytania i objaśniamy, jak sobie radzić w sytuacji braku zrozumienia oraz dyskryminacji na tle wyznaniowym i światopoglądowym w edukacji publicznej; wskazujemy na dobre praktyki.

Regulacje prawne dotyczące wolności sumienia, wyznania i światopoglądu

☐ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 53.

1. Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii.
2. Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują.
3. Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniami. Przepis art. 48 ust. 1 stosuje się odpowiednio.
4. Religia kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób.
5. Wolność uzewnętrzniania religii może być ograniczona jedynie w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób.
6. Nikt nie może być zmuszany do uczestniczenia ani do nieuczestniczenia w praktykach religijnych.
7. Nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania.

□ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania

(tekst jednolity: Dz. U. 2005 r. Nr 231 poz. 1965)

Art. 1.

1. Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu obywatelowi wolność sumienia i wyznania.
2. Wolność sumienia i wyznania obejmuje swobodę wyboru religii lub przekonań oraz wyrażania ich indywidualnie i zbiorowo, prywatnie i publicznie.
3. Obywatele wierzący wszystkich wyznań oraz niewierzący mają równe prawa w życiu państwowym, politycznym, gospodarczym, społecznym i kulturalnym.

Art. 6.

1. Nikt nie może być dyskryminowany bądź uprzywilejowany z powodu religii lub przekonań w sprawach religii.
2. Nie wolno zmuszać obywateli do niebrania udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych ani do udziału w nich.

Art. 20.

1. Kościoły i inne związki wyznaniowe mogą nauczać religii oraz wychowywać religijnie dzieci i młodzież, zgodnie z wyborem dokonany przez ich rodziców lub opiekunów prawnych.
2. Nauczanie religii dzieci i młodzieży jest wewnętrzną sprawą kościołów i innych związków wyznaniowych. Jest ono organizowane, zgodnie z programem ustalonym przez władze kościoła lub innego związku wyznaniowego, w punktach katechetycznych znajdujących się w kościołach, domach modlitw i innych pomieszczeniach udostępnionych na ten cel przez osobę uprawnioną do dysponowania nimi.

□ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty

(tekst jednolity: Dz. U. 2004 r. Nr 256 poz. 2572)

[...] Szkoła winna zapewniać każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotowywać go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności.

Art. 12. ust. 1. Publiczne przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazja organizują naukę religii na życzenie rodziców, publiczne szkoły ponadgimnazjalne na życzenie bądź rodziców, bądź samych uczniów; po osiągnięciu pełnoletności o pobieraniu nauki religii decydują uczniowie.

Kwestię organizacji lekcji religii i etyki reguluje Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. 1992 r. Nr 36 poz. 155). Tekst ujednolicony do pobrania: <http://www.rownoscwyznania.org/przepisy-prawne.html>

Najczęściej zadawane pytania dotyczące nauczania religii i etyki oraz naruszeń prawa

Chcę, żeby moje dziecko uczestniczyło w lekcjach religii lub/i etyki. Co mam zrobić?

Jeśli chcesz by Twoje dziecko uczestniczyło w lekcjach religii lub/i etyki musisz złożyć **pisemne oświadczenie** wyrażające takie życzenie, którego adresatem jest dyrektor szkoły. Oświadczenie to jest oddzielnym dokumentem. Niedopuszczalne jest zamieszczanie go, również w formie deklaracji (np. Wyrażam/Nie wyrażam zgody), w tzw. karcie zgłoszenia ucznia do szkoły lub zbierania podpisów na zbiorczej liście uczniów. Po złożeniu oświadczenia udział ucznia w tych zajęciach staje się obowiązkowy. W przypadku rezygnacji z udziału konieczne jest poinformowanie szkoły o zmianie decyzji. Złożenie oświadczenia konieczne jest również w przypadku, gdy chcesz aby Twoje dziecko uczestniczyło w zajęciach religii rzymsko-katolickiej.

Czy uczeń/uczennica może złożyć oświadczenie o chęci uczestniczenia w lekcjach etyki lub/i religii?

W szkołach podstawowych i gimnazjach takie oświadczenie mogą złożyć tylko rodzice ucznia lub jego opiekuni prawni. W szkołach ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych oprócz rodziców (opiekunów prawnych) **mogą o tym decydować również sami uczniowie**. Jeśli natomiast uczeń jest już pełnoletni, to wyłącznie on jest uprawniony do decydowania o chęci uczestniczenia w lekcjach religii lub etyki i tylko on może złożyć stosowne oświadczenie.

Czy szkoła może żądać oświadczenia o nieuczestniczeniu w lekcjach religii lub zwolnienia z nich?

Szkoła nie może domagać się oświadczenia dotyczącego nieuczestniczenia ucznia na zajęcia z religii, jak również zwolnienia z tych zajęć. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. 1992 r. Nr 36 poz. 155) przewiduje jedynie składanie oświadczenia o chęci uczestniczenia w lekcjach religii lub etyki (§ 1). Nie ma tam natomiast mowy o składaniu oświadczeń o nieuczestniczeniu w takich zajęciach.

Czy organizacja lekcji etyki jest obowiązkiem szkoły?

Szkoła organizuje zajęcia etyki w klasach (oddziałach) lub grupach międzyklasowych (międzyoddziałowych), gdy otrzyma co najmniej siedem zgłoszeń. Szkoła ma obowiązek zorganizowania lekcji etyki dla grupy nie mniejszej niż 7 uczniów danej klasy lub oddziału.

Jeśli w szkole zgłosi się mniej niż siedmiu uczniów, dyrektor szkoły przekazuje oświadczenia organowi prowadzącemu, który organizuje zajęcia z etyki w grupach międzyszkolnych. W celu ułatwienia organizacji nauczania etyki w szkole Ministerstwo Edukacji Narodowej zaleca, aby w przypadku niewielkiej liczby uczniów wybierających etykę stosować rozwiązania organizacyjne umożliwiające prowadzenie zajęć w grupach różnowiekowych, łączących uczniów z całego etapu edukacyjnego.

W taki sam sposób organizowane są zajęcia z religii. Szkoła organizuje zajęcia z religii (określonego wyznania) w klasach (oddziałach) lub grupach międzyklasowych (międzyoddziałowych), gdy otrzyma co najmniej 7 zgłoszeń. W przypadku mniejszej ich liczby, organ prowadzący w porozumieniu z władzami zwierzchnimi kościoła lub związku wyznaniowego – organizuje zajęcia w pozaszkolnych punktach nauczania religii/katechetycznych.

Czy moje dziecko może uczestniczyć zarówno w lekcjach religii, jak i etyki?

Uczeń może uczestniczyć w zajęciach z religii, z etyki, z obu przedmiotów, może też nie wybrać żadnego z nich. Jeżeli wyrażono życzenie uczestniczenia w zajęciach zarówno z religii, jak i z etyki, szkoła jest zobowiązana umożliwić uczniom udział w zajęciach z obu przedmiotów, umieszczając odpowiednio (bezkolizyjnie) godziny nauki religii i etyki w planie zajęć szkolnych.

Moje dziecko nie uczestniczy w lekcjach religii. Czy szkoła ma obowiązek zapewnić mu opiekę?

Tak, szkoła ma **obowiązek** zapewnić uczniowi, który nie uczęszcza na lekcje religii lub etyki, opiekę lub zajęcia wychowawcze w czasie ich trwania.

□ Czy ocena z religii/etyki wpływa na promocję do następnej klasy?

Oceny z religii i etyki **nie wpływają na promocję do następnej klasy**, natomiast są wliczane do średniej ocen ucznia.

Ocena z religii/etyki jest umieszczana na świadectwie szkolnym bezpośrednio po ocenie zachowania. Nie należy wprowadzać jakichkolwiek dodatkowych informacji ujawniających, czy ocena dotyczy religii czy etyki, jak również niedopuszczalne jest skreślanie lub podkreślanie jednego z przedmiotów. W przypadku świadectw dla I etapu edukacyjnego nie stosuje się oceny opisowej z „religii/etyki”.

Jeśli uczeń nie uczestniczył ani w zajęciach z religii, ani z etyki, na świadectwie szkolnym w miejscu przeznaczonym na ocenę z przedmiotu należy wstawić kreskę („religia/etyka”), bez jakichkolwiek dodatkowych adnotacji. Jeśli natomiast uczeń zadeklarował udział w zajęciach z obu przedmiotów, zaleca się umieszczać na świadectwie szkolnym ocenę dla niego korzystniejszą (bez adnotacji, którego przedmiotu ona dotyczy) i tę ocenę wliczać do średniej ocen.

□ Co to jest dyskryminacja?

Jest to nierówne, niesprawiedliwe traktowanie osoby lub grupy ze względu na posiadaną cechę. Przesłankami do dyskryminacji mogą być m. in. kolor skóry, wiek, wyznawana religia lub bezwyznaniowość, orientacja seksualna, status ekonomiczny.

Dyskryminacja w szkołach przejawia się na dwóch głównych poziomach. Pierwszy są to zdarzenia, w których konkretna osoba doświadcza gorszego traktowania i/lub przemocy, w tym agresji słownej – przezywania, wyśmiewania, lżenia, obrażania. Drugim poziomem są praktyki i sposoby funkcjonowania szkoły, w efekcie których dochodzi do gorszego traktowania osób należących do określonych grup społecznych np. dominująca pozycja religii rzymskokatolickiej wzmocniana poprzez szereg praktyk i zwyczajów szkolnych i przenikająca całe życie szkoły (m.in. uroczystości religijne, pielgrzymki, obecność przedstawicieli Kościoła katolickiego na uroczystościach z założenia świeckich np. otwarcie sali gimnastycznej).

Jeśli jesteś świadkiem dyskryminacji na tle wyznaniowym i światopoglądowym – **reaguj!**

Jeśli Twoje dziecko lub Ty doświadczacie dyskryminacji na tle wyznaniowym i światopoglądowym – **reaguj!**

Poinformuj dyrektora szkoły i/lub kuratorium oświaty o zaistniałej sytuacji.

Złóż wniosek o podjęcie działań celem usunięcia przejawów dyskryminacji ze względu na religię/światopogląd. Wniosek taki może złożyć zarówno pokrzywdzony uczeń, jak i jego rodzice. Adresatem wniosku może być dyrektor szkoły lub właściwe miejscowo kuratorium oświaty. (wzór wniosku: <http://www.rownoscwyznania.org/porady/14.html>)

Złóż skargę do Rzecznika Praw Obywatelskich. Zgodnie z art. 10 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147), wniosek kierowany do Rzecznika jest **wolny od opłat**, nie wymaga zachowania szczególnej formy. Skargę można również zgłosić ustnie w czasie dyżurów w Biurze Rzecznika. W wystąpieniu do Rzecznika należy: a) podać imię, nazwisko i adres, kod który należy kierować korespondencję, b) dokładnie wskazać, czego dotyczy sprawa oraz podać w sposób zwięzły i jasny argumenty wskazujące naruszenie wolności lub prawa. Do każdego pisma należy dołączyć niezbędne dokumenty (kopie lub odpisy), które skarżący posiada.

**Możesz również skorzystać z bezpłatnej konsultacji
prawnej w naszej Fundacji pisząc na adres
biuro@rownoscwyznania.org
lub dzwoniąc 691789579**

Dobre praktyki w szkołach:

- organizacja lekcji religii na początku lub końcu zajęć dydaktycznych
- informowanie o możliwości uczęszczania zarówno na lekcje religii jak i etyki
- zachowanie świeckiego charakteru uroczystości szkolnych
- włączanie uczniów/uczennic z mniejszości wyznaniowych i światopoglądowych w życie klasy i szkoły
- organizacja wydarzeń edukacyjnych ukazujących różnorodność wyznaniową i światopoglądową, w szczególności w kontekście lokalnym
- spotkania z przedstawicielami i przedstawicielkami różnych wyznań oraz środowisk laickich

**Chcesz wiedzieć więcej? Zapraszamy na stronę internetową
www.rownoscwyznania.org**

FUNDACJA NA RZECZ
RÓŻNORODNOŚCI

równośćwyznania.org

Obecna? Równość wyznaniowa i światopoglądowa w edukacji publicznej

ISBN: 978-83-936192-7-6